

به نام خدا

**روش های تعاملی و مشارکتی در آموزش: بررسی
راهکارها و روش هایی برای جلب مشارکت فعال
دانش آموزان در فرآیند آموزش**

مولفان :

راضیه ایزدی

نیما کاوه

آرزو لیاقت پور

فرخنده فردوسی پور

لیلا بستانی حویزاوی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: ایزدی، راضیه، ۱۳۵۵
عنوان و نام پدیدآور: روش های تعاملی و مشارکتی در آموزش: بررسی راهکارها و روش های برای جلب مشارکت فعال دانش آموزان در فرآیند آموزش / مولفان راضیه ایزدی، نیما کاوه، آرزو لیاقت پور، فرخنده فردوسی پور، لیلا بستانی حویزاوی.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۱۲۹ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۰۶۲-۲

وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: فرآیند آموزش - مشارکت فعال دانش آموزان - روش های تعاملی و مشارکتی

شناسه افزوده: کاوه، نیما، ۱۳۸۳

شناسه افزوده: لیاقت پور، آرزو، ۱۳۵۹

شناسه افزوده: فردوسی پور، فرخنده، ۱۳۴۹

شناسه افزوده: بستانی حویزاوی، لیلا، ۱۳۵۷

رده بندی کنگره: LB۱۰۲۷/۲۴

رده بندی دیویی: ۳۷۱/۴۰

شماره کتابشناسی ملی: ۹۶۶۶۰۰۵

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: روش های تعاملی و مشارکتی در آموزش: بررسی راهکارها و روش های برای جلب مشارکت فعال دانش آموزان در فرآیند آموزش
مولفان: راضیه ایزدی - نیما کاوه - آرزو لیاقت پور
فرخنده فردوسی پور - لیلا بستانی حویزاوی
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳

چاپ: زبرجد

قیمت: ۱۲۹۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۰۶۲-۲

تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

عنوان.....	صفحه.....
فصل اول: مفاهیم اساسی.....	۵.....
تعریف روشهای تعاملی و مشارکتی در دانش آموزان.....	۸.....
اهمیت و تاثیر مشارکت فعال دانش آموزان.....	۱۰.....
اهمیت تعامل و مشارکت در آموزش.....	۱۲.....
تفاوت بین تعامل و مشارکت.....	۱۴.....
مشارکت در آموزش.....	۱۵.....
تفاوت‌های کلیدی بین تعامل و مشارکت.....	۱۶.....
انواع مختلف تعامل و مشارکت در فرآیند آموزش.....	۱۸.....
انواع مشارکت در فرآیند آموزش.....	۱۹.....
فصل دوم: اصول و ارزشهای پایه ای روشهای تعاملی و مشارکتی.....	۲۱.....
تشویق به فعالیتهای فکری و مشارکت.....	۲۲.....
تقویت مهارت‌های اجتماعی و همکاری.....	۲۳.....
تشویق به یادگیری مستمر و خودآگاهی.....	۲۴.....
ارزش‌های اخلاقی و انسانی.....	۲۵.....
ارتقاء درک و یادگیری عمیق.....	۲۶.....
تقویت مهارت‌های ارتباطی و همکاری.....	۲۹.....
ایجاد فضایی برای بیان ایده ها.....	۳۳.....
تشویق به مشارکت در تصمیم گیری کلاس.....	۳۵.....
فصل سوم: انواع روشهای تعاملی و مشارکتی.....	۴۳.....
بحث و گفتگوهای گروهی.....	۵۱.....
پروژه‌های گروهی تیمی.....	۵۶.....
بازیهای آموزشی و شبیه سازها.....	۶۰.....
استفاده از فناوری در آموزش تعاملی.....	۶۶.....
ارتباط علم و دانش آموز در فرآیند تعلیم و تربیت.....	۷۰.....
فصل چهارم: استراتژیهای و راهکارهای جلب مشارکت فعال.....	۷۷.....
طراحی و ارائه فعالیتهای جذاب و مفید.....	۸۲.....
ارزیابی و بازخورد مداوم.....	۹۴.....
تشویق به تعامل و مشارکت در کلاس.....	۹۶.....

۱۰۰.....	ایجاد فضای آموزشی مناسب
۱۰۴.....	ترویج تفکر انتقادی و خلاقیت در دانش آموزان
۱۰۹.....	فصل پنجم: چالشها و راهکارهای مقابله با آن
۱۱۴.....	مدیریت زمان و انگیزه
۱۱۵.....	مدیریت گروه و همکاری
۱۱۶.....	مقابله بانقض های فنی و فرهنگی
۱۱۸.....	موانع روانی - اجتماعی
۱۲۰.....	موانع ساختاری - سازمانی
۱۲۱.....	نتیجه گیری
۱۲۵.....	منابع و مآخذ
۱۲۵.....	منابع فارسی
۱۲۷.....	منابع لاتین

فصل اول

مفاهیم اساسی

با گذر زمان و تحولات شگرف در عرصه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی، و فناوری، نظام‌های آموزشی نیز دستخوش تغییرات بنیادین شده‌اند. در دهه‌های اخیر، رویکردهای سنتی آموزش که مبتنی بر انتقال یک‌طرفه اطلاعات از معلم به دانش‌آموزان بود، جای خود را به رویکردهای نوین و تعاملی داده‌اند. در این رویکردهای جدید، تاکید بر فعال‌سازی دانش‌آموزان و مشارکت آنان در فرایند یادگیری است. این تغییرات نه تنها به بهبود کیفیت آموزش کمک می‌کند بلکه مهارت‌های اجتماعی و تفکر انتقادی دانش‌آموزان را نیز تقویت می‌کند. (حسینی، ن. ۱۳۹۹)

امروزه، یکی از چالش‌های اصلی نظام‌های آموزشی در سراسر جهان، جذب مشارکت فعال دانش‌آموزان در فرایند یادگیری است. روش‌های سنتی که عمدتاً بر مبنای سخنرانی و حفظیات بودند، توانایی لازم برای پاسخگویی به نیازهای آموزشی دانش‌آموزان را ندارند. با گسترش فناوری‌های نوین و دسترسی گسترده به اطلاعات، دانش‌آموزان نیازمند رویکردهایی هستند که آن‌ها را به یادگیری عمیق‌تر و کاربردی‌تر ترغیب کند. از این رو، روش‌های تعاملی و مشارکتی به عنوان راهکارهای موثر برای جلب مشارکت فعال دانش‌آموزان مطرح شده‌اند. روش‌های تعاملی و مشارکتی شامل طیف گسترده‌ای از فعالیت‌ها و تکنیک‌ها هستند که هدف آن‌ها افزایش تعامل بین معلم و دانش‌آموزان و همچنین بین خود دانش‌آموزان است. در این روش‌ها، دانش‌آموزان به عنوان فعالان اصلی فرایند یادگیری شناخته می‌شوند و نقش فعالی در یادگیری خود

ایفا می کنند. این رویکردها با ایجاد محیطی پویا و انگیزشی، دانش آموزان را به مشارکت در فعالیت های کلاسی ترغیب می کنند. اهمیت روش های تعاملی و مشارکتی در آموزش از چند جنبه قابل بررسی است. نخست، این روش ها باعث افزایش انگیزه و علاقه دانش آموزان به یادگیری می شوند. دانش آموزانی که در فرایند یادگیری مشارکت فعال دارند، احساس تعلق بیشتری به محیط آموزشی خود دارند و با انگیزه بیشتری به یادگیری می پردازند. دوم، این روش ها باعث تقویت مهارت های اجتماعی و همکاری میان دانش آموزان می شوند. در فعالیت های گروهی، دانش آموزان یاد می گیرند که چگونه با یکدیگر همکاری کنند، نظرات خود را بیان کنند و به نظرات دیگران احترام بگذارند. سوم، روش های تعاملی و مشارکتی باعث تقویت تفکر انتقادی و خلاقیت دانش آموزان می شوند. دانش آموزانی که به صورت فعال در فرایند یادگیری شرکت می کنند، به تفکر عمیق تر و تحلیل مسائل می پردازند و راه حل های خلاقانه تری ارائه می دهند. یکی از اصلی ترین روش های تعاملی، بحث گروهی است. (تاج، س.، و احمدی، م. ۱۳۹۷)

در این روش، دانش آموزان به گروه های کوچک تقسیم می شوند و پیرامون موضوعات مختلف به بحث و تبادل نظر می پردازند. این روش نه تنها موجب تقویت مهارت های ارتباطی و تفکر انتقادی دانش آموزان می شود بلکه آن ها را به مشارکت فعال در فرایند یادگیری ترغیب می کند. همچنین، کارگاه های آموزشی به عنوان یکی دیگر از روش های تعاملی، فرصت مناسبی را برای دانش آموزان فراهم می کنند تا در فضایی غیررسمی و تعاملی به یادگیری بپردازند. در این کارگاه ها، دانش آموزان به صورت عملی با موضوعات درسی آشنا می شوند و با انجام فعالیت های گروهی، مهارت های عملی و علمی خود را تقویت می کنند. بازی های آموزشی نیز یکی دیگر از روش های تعاملی است که می تواند به شکلی جذاب و انگیزشی دانش آموزان را در فرایند یادگیری مشارکت دهد. بازی ها، محیطی شاد و هیجان انگیز ایجاد می کنند که در آن دانش آموزان با علاقه و انگیزه بیشتری به یادگیری می پردازند. روش های مشارکتی نیز از رویکردهایی است که بر اساس فعالیت های گروهی و همکاری میان دانش آموزان شکل گرفته

است. در این روش‌ها، دانش‌آموزان با همکاری یکدیگر به حل مسائل و یادگیری موضوعات درسی می‌پردازند. یکی از روش‌های موثر مشارکتی، یادگیری همیارانه است. در این روش، دانش‌آموزان به صورت گروهی و با همکاری یکدیگر به یادگیری موضوعات درسی می‌پردازند. هر یک از اعضای گروه، نقش خاصی را برعهده دارد و با مشارکت فعال در گروه، به تحقق اهداف آموزشی کمک می‌کند. انجام پروژه‌های گروهی نیز یکی دیگر از روش‌های موثر مشارکتی است. در این روش، دانش‌آموزان به صورت گروهی بر روی یک پروژه خاص کار می‌کنند و هر یک از اعضا با توجه به توانمندی‌ها و علایق خود، وظایف خاصی را برعهده می‌گیرد. این روش نه تنها موجب تقویت مهارت‌های علمی و عملی دانش‌آموزان می‌شود بلکه مهارت‌های اجتماعی و همکاری را نیز در آن‌ها تقویت می‌کند. حل مسئله گروهی نیز یکی دیگر از روش‌های مشارکتی است که در آن، دانش‌آموزان به صورت گروهی به حل مسائل پیچیده و چالش‌برانگیز می‌پردازند. این روش، فرصت مناسبی را برای تفکر انتقادی و خلاقیت دانش‌آموزان فراهم می‌کند و آن‌ها را به مشارکت فعال در فرایند یادگیری ترغیب می‌کند. با پیشرفت فناوری، استفاده از ابزارها و نرم‌افزارهای آموزشی در روش‌های تعاملی و مشارکتی نقش مهمی ایفا می‌کند. تخته‌های هوشمند، نرم‌افزارهای آموزشی، و ابزارهای تعاملی مانند شبیه‌سازها و بازی‌های آموزشی، محیطی تعاملی و جذاب ایجاد می‌کنند که در آن دانش‌آموزان با علاقه و انگیزه بیشتری به یادگیری می‌پردازند. فناوری‌های نوین نه تنها به بهبود کیفیت آموزش کمک می‌کنند بلکه فرایند یادگیری را نیز تسهیل می‌کنند. در نهایت، روش‌های تعاملی و مشارکتی در آموزش به عنوان رویکردهایی موثر و نوین، می‌توانند به جلب مشارکت فعال دانش‌آموزان در فرایند یادگیری کمک کنند. این روش‌ها با ایجاد محیطی پویا و انگیزشی، دانش‌آموزان را به یادگیری فعال و خلاق ترغیب می‌کنند و به تحقق اهداف آموزشی و تربیتی کمک می‌کنند. با توجه به اهمیت این رویکردها، لازم است که معلمان و نظام‌های آموزشی به طور گسترده از این روش‌ها بهره‌برداری کنند و محیطی مناسب برای یادگیری فعال و مشارکتی دانش‌آموزان فراهم آورند. (بابایی، م.، و حبیبی، ع. ۱۳۹۸)

تعریف روشهای تعاملی و مشارکتی در دانش آموزان

روش های تعاملی و مشارکتی در آموزش، از رویکردهای نوین و مؤثر در فرایند یاددهی-یادگیری هستند که هدف آنها جلب مشارکت فعال دانش آموزان و ایجاد محیطی پویا و انگیزشی برای یادگیری است. این روش ها بر اساس اصول همکاری، تعامل و مشارکت فعال دانش آموزان طراحی شده اند و به طور مستقیم با نیازهای آموزشی امروزی همخوانی دارند. (تاج، س.، و احمدی، م. ۱۳۹۷)

روش های تعاملی

روش های تعاملی در آموزش به تکنیک ها و فعالیت هایی گفته می شود که در آنها تعامل بین معلم و دانش آموز و همچنین بین خود دانش آموزان افزایش می یابد. این روش ها شامل فعالیت هایی است که دانش آموزان را به مشارکت فعال در فرایند یادگیری ترغیب می کند و به جای انتقال یک طرفه اطلاعات، فضای دوطرفه و مشارکتی ایجاد می کند. برخی از روش های تعاملی عبارتند از:

۱. بحث گروهی: در این روش، دانش آموزان به گروه های کوچک تقسیم می شوند و درباره موضوعات مختلف به بحث و تبادل نظر می پردازند. این فعالیت باعث افزایش تعامل بین دانش آموزان و تقویت مهارت های ارتباطی و تفکر انتقادی آنها می شود.

۲. کارگاه های آموزشی: کارگاه های آموزشی به عنوان فضایی غیررسمی و تعاملی، فرصت مناسبی برای یادگیری عملی و فعال فراهم می کنند. در این کارگاه ها، دانش آموزان با انجام فعالیت های گروهی، مهارت های عملی و علمی خود را تقویت می کنند.

۳. بازی های آموزشی: بازی های آموزشی به عنوان یکی دیگر از روش های تعاملی، محیطی شاد و انگیزشی ایجاد می کنند که در آن دانش آموزان با علاقه و انگیزه بیشتری به یادگیری می پردازند. این بازی ها مهارت های مختلفی از جمله حل مسئله، همکاری و تفکر خلاق را در دانش آموزان تقویت می کنند.

۴. پرسش و پاسخ: در این روش، معلم با طرح پرسش های مختلف، دانش آموزان را به تفکر وادار می کند و از آنها می خواهد که نظرات و پاسخ های خود را بیان

کنند. این فعالیت به تقویت مهارت‌های تفکر انتقادی و تحلیلی دانش‌آموزان کمک می‌کند.

روش‌های مشارکتی

روش‌های مشارکتی در آموزش به تکنیک‌ها و فعالیت‌هایی گفته می‌شود که در آن‌ها همکاری و تعامل بین دانش‌آموزان محور اصلی فرایند یادگیری است. این روش‌ها بر پایه همکاری و مشارکت گروهی دانش‌آموزان شکل گرفته و باعث افزایش انگیزه و علاقه آن‌ها به یادگیری می‌شود. (رضایی، ف.، و قاسمی، ش. ۱۳۹۶)

برخی از روش‌های مشارکتی عبارتند از:

۱. یادگیری همیارانه: در این روش، دانش‌آموزان به صورت گروهی و با همکاری یکدیگر به یادگیری موضوعات درسی می‌پردازند. هر یک از اعضای گروه نقش خاصی را برعهده دارد و با مشارکت فعال در گروه، به تحقق اهداف آموزشی کمک می‌کند.

۲. پروژه‌های گروهی: در این روش، دانش‌آموزان به صورت گروهی بر روی یک پروژه خاص کار می‌کنند و هر یک از اعضا با توجه به توانمندی‌ها و علایق خود، وظایف خاصی را برعهده می‌گیرد. این روش نه تنها موجب تقویت مهارت‌های علمی و عملی دانش‌آموزان می‌شود بلکه مهارت‌های اجتماعی و همکاری را نیز در آن‌ها تقویت می‌کند.

۳. حل مسئله گروهی: در این روش، دانش‌آموزان به صورت گروهی به حل مسائل پیچیده و چالش‌برانگیز می‌پردازند. این روش، فرصت مناسبی را برای تفکر انتقادی و خلاقیت دانش‌آموزان فراهم می‌کند و آن‌ها را به مشارکت فعال در فرایند یادگیری ترغیب می‌کند.

۴. گروه‌های یادگیری: در این روش، دانش‌آموزان به گروه‌های کوچک تقسیم می‌شوند و هر گروه مسئولیت یادگیری یک بخش خاص از موضوع درسی را برعهده می‌گیرد. سپس، هر گروه نتایج یادگیری خود را با سایر گروه‌ها به اشتراک می‌گذارد. این فعالیت باعث تقویت مهارت‌های ارتباطی و همکاری دانش‌آموزان می‌شود. روش‌های تعاملی و مشارکتی به دلیل ایجاد محیطی پویا و انگیزشی،

نقش مهمی در بهبود کیفیت آموزش دارند. این روش‌ها با تقویت تعامل و همکاری بین دانش‌آموزان، به افزایش انگیزه و علاقه آن‌ها به یادگیری کمک می‌کنند. همچنین، این روش‌ها باعث تقویت مهارت‌های اجتماعی، تفکر انتقادی، و حل مسئله در دانش‌آموزان می‌شوند. با استفاده از این روش‌ها، دانش‌آموزان به عنوان فعالان اصلی فرایند یادگیری شناخته می‌شوند و نقش فعالی در یادگیری خود ایفا می‌کنند. این امر نه تنها به بهبود نتایج تحصیلی دانش‌آموزان کمک می‌کند بلکه آن‌ها را برای مواجهه با چالش‌های آینده نیز آماده می‌سازد. (حسینی، ن. ۱۳۹۹)

اهمیت و تاثیر مشارکت فعال دانش‌آموزان

یکی از اصلی‌ترین مزایای مشارکت فعال دانش‌آموزان در فرایند یادگیری، افزایش انگیزه و علاقه آن‌ها به موضوعات درسی است. زمانی که دانش‌آموزان به صورت فعال در فرایند یادگیری شرکت می‌کنند، احساس مسئولیت بیشتری نسبت به یادگیری خود پیدا می‌کنند. این امر باعث می‌شود تا آن‌ها با انگیزه و علاقه بیشتری به دنبال یادگیری و فهم عمیق مطالب باشند.

مشارکت فعال دانش‌آموزان در فعالیت‌های گروهی و تعاملی، فرصت مناسبی برای تقویت مهارت‌های اجتماعی آن‌ها فراهم می‌کند. در این روش‌ها، دانش‌آموزان یاد می‌گیرند که چگونه با یکدیگر همکاری کنند، به نظرات دیگران گوش دهند و به تبادل نظر بپردازند. این مهارت‌ها نه تنها در محیط آموزشی بلکه در زندگی اجتماعی و حرفه‌ای آینده آن‌ها نیز بسیار مفید خواهند بود. روش‌های تعاملی و مشارکتی، دانش‌آموزان را به تفکر انتقادی و خلاق ترغیب می‌کنند. در این روش‌ها، دانش‌آموزان با مسائل پیچیده مواجه می‌شوند و باید به دنبال راه‌حل‌های خلاقانه و منطقی باشند. این فرایند باعث تقویت توانایی‌های تحلیلی و نوآورانه دانش‌آموزان می‌شود که در مواجهه با چالش‌های زندگی روزمره و حرفه‌ای بسیار مؤثر خواهد بود. تحقیقات نشان می‌دهد که مشارکت فعال دانش‌آموزان در فرایند یادگیری، منجر به بهبود نتایج تحصیلی آن‌ها می‌شود. دانش‌آموزانی که به صورت فعال در کلاس‌ها شرکت می‌کنند، مطالب

درسی را بهتر درک می‌کنند و می‌توانند آن‌ها را به طور مؤثرتری به کار بگیرند. این امر نه تنها باعث افزایش نمرات و نتایج تحصیلی می‌شود بلکه اعتماد به نفس و خودباوری دانش‌آموزان را نیز تقویت می‌کند.

مشارکت فعال در فعالیت‌های گروهی و تعاملی، فرصت مناسبی برای تقویت مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان فراهم می‌کند. در این فعالیت‌ها، دانش‌آموزان یاد می‌گیرند که چگونه به طور مؤثر با دیگران ارتباط برقرار کنند، نظرات و ایده‌های خود را به روشنی بیان کنند و به تبادل نظر با دیگران بپردازند. این مهارت‌ها در محیط‌های تحصیلی و حرفه‌ای آینده آن‌ها بسیار حائز اهمیت خواهد بود.

روش‌های تعاملی و مشارکتی با ایجاد محیطی پویا و انگیزشی، فضای یادگیری را از حالت سنتی و یکنواخت خارج می‌کنند. در این محیط‌ها، دانش‌آموزان احساس می‌کنند که نقش فعالی در فرایند یادگیری دارند و این امر باعث افزایش انگیزه و علاقه آن‌ها به یادگیری می‌شود. محیط‌های یادگیری پویا و انگیزشی، فضایی مناسب برای رشد و توسعه علمی و شخصیتی دانش‌آموزان فراهم می‌کنند. مشارکت فعال در فرایند یادگیری، دانش‌آموزان را برای مواجهه با چالش‌های آینده آماده می‌کند. در این روش‌ها، دانش‌آموزان با مسائل پیچیده و چالش‌برانگیز مواجه می‌شوند و باید به دنبال راه‌حل‌های منطقی و خلاقانه باشند. این فرایند باعث تقویت توانایی‌های حل مسئله و تفکر انتقادی دانش‌آموزان می‌شود که در مواجهه با چالش‌های زندگی روزمره و حرفه‌ای بسیار مفید خواهد بود. مشارکت فعال در فرایند یادگیری، حس خودباوری و استقلال را در دانش‌آموزان تقویت می‌کند. زمانی که دانش‌آموزان به صورت فعال در یادگیری شرکت می‌کنند و موفقیت‌های خود را مشاهده می‌کنند، اعتماد به نفس آن‌ها افزایش می‌یابد و احساس می‌کنند که می‌توانند به اهداف خود دست یابند. این حس خودباوری و استقلال، نقش مهمی در رشد و توسعه شخصیتی دانش‌آموزان ایفا می‌کند و آن‌ها را برای مواجهه با چالش‌های زندگی آماده می‌کند. مشارکت فعال دانش‌آموزان در فرایند یادگیری نه تنها به بهبود کیفیت آموزش کمک می‌کند بلکه به رشد و توسعه مهارت‌های اجتماعی، تفکر انتقادی، خلاقیت و